

POMS bladet

Medlemstidning för habiliteringspsykologernas
yrkesförening

Nr 1, juni 2013
www.poms.nu

Styrelse för POMS – habiliteringspsykologernas yrkesförening

Vald vid årsmötet 2012-10-26.

Ordförande:	Kristina Nilsson	Vård och omsorgsförvaltningen Handikappenheten Lidköpings Kommun 0510-77 16 10 kristina.nilsson@lidkoping.se
Vice Ordförande	Anna Tidman	Vuxenhabiliteringen Malmö stad anna.tidman@malmo.se
Sekreterare	Pia Åkerlund	Habiliteringscenter Tullinge pia.akerlund@sll.se
Konferensansvarig:	Stefan Lycknert	Psykoteraimottagningen Linden för vuxna med funktionsnedsättning, stefan.lycknert@sll.se
Kassör:	Kristina Lindberg	Vuxenhabiliteringen i Malmö Kristina.G.Lindberg@skane.se
Hemsidan:	Therese Allvar	Barn- och ungdomshabiliteringen Jönköping therese.allvar@lj.se
Ledamot:	Åsa Korsfeldt	Barn- och ungdomshabiliteringen, Jönköping
Ledamot:	Carina Lindgren	Barn- och ungdomshabiliteringen Lycksele

Innehåll i detta nummer av POMS-bladet

POMS styrelse från 2012-10-26.....	s. 2
Innehåll	s. 3
Styrelsens sida	s. 4
Föreningsnytt och Lästips.....	s. 5
Intervju med Gunnel Winlund.....	s. 6
Studie: Kunskapen om ryggmärgsbråck bland barn och ungdomar.....	s. 13
Inbjudan och program för höstkonferensen 2013 med Eva Tideman	s. 15
POMS remissvar till Psykologförbundet: Utbildning för elever i samhällsvård och fjärr- och distans-undervisning (SOU 2012:76).....	s. 16
POMS remissvar till Psykologförbundet: Delbetänkande Patientlag (SOU 2013:2) ...	s. 16
POMS remissvar till Psykologförbundet: Skolverkets allmänna råd med kommentarer om mottagande i grundsärskolan och gymnasiesärskolan.....	s. 17
Vi har läst: Diana Lorenz, "Stress och psykisk ohälsa hos unga med autism och Aspergers syndrom".....	s. 18
POMS-konferensen 2014	s. 20
Lite poesi på vägen.....	s. 21
Medlem i Fokus.....	s. 22
Sista sidan	s. 23

POMS-bladet utkommer med 3 nummer årligen, samtliga publiceras på föreningens hemsidas medlemssidor www.poms.nu.

Informera oss om fungerande e-postadress (gör det via hemsidan) så får du snabb avisering om POMS-bladet plus annan nyttig information. Medlemskap i föreningen erhålles enklast genom att fylla i formuläret online på hemsidan!

Nästa nummer av POMS-bladet beräknas komma i september 2013. Skicka in dina bidrag (gärna via e-post till pomsbladet@poms.nu) **senast 13:e september 2013!**

Styrelsens sida

Våren 2013

Den här våren har inte varit som andra vårar, den är den sista jag arbetar innan jag går i pension den 1 november. Jag har redan börjat slänga en massa papper som jag haft i mina bokhyllor, till exempel anteckningar från olika POMS-konferenser. Gamla minnen väcks till liv. Tänk så mycket kunskap som spritts på våra en- och tredagarskonferenser och som påverkat mitt yrkesliv. De viktigaste pappren kan jag inte skiljas ifrån, de ska jag lägga i en fin blommig kartong som jag ska köpa och sedan ha kvar i min bokhylla hemma. Psykologin är inget man skiljs ifrån för att man går i pension, jag vill verka på andra sätt som jag så småningom ska fundera ut. En sak är dock säker: Jag kommer att äga tiden på ett helt nytt sätt och det känns mer än fantastiskt.

Den här våren har inte varit som andra POMS-vårar heller om man som jag sitter i styrelsen. I månadsskiftet mars-april slutade en styrelseledamot, Aron Sjöberg, på grund av flytt och byte av verksamhetsområde. Det innebar att den suppleant, Åsa Korsfeldt, som valdes på vårt årsmöte i oktober förra året har fått träda in i Arons ställe. Nu gläds vi åt att ha en ny kraft i vår lilla grupp. I det styrelsearbete som utförs via mail har dock Åsa deltagit aktivt från den dag hon började tjänstgöra.

POMS får, som en av alla de yrkesföreningar som finns, ganska många gånger på ett år remisser som vi ska besvara. Remissvaren ligger sedan till grund för vad Psykologförbundet svarar. I vår har vi bland annat svarat på Skolverkets betänkande om allmänna råd för mottagande i särskolan*. Skolverket har lagt ner ett digert arbete för att utforma dessa råd, men det som slog mig mest var vilken otydlig definition av begreppet utvecklingsstörning man använde. Vi påtalade detta i vårt svar och fick medhåll

av Psykologförbundet. Att POMS styrelse får lov att skriva remissvar ser jag som en oerhört viktig uppgift, där vi har stor möjlighet att påverka och lyfta fram funktionsnedsättningsperspektivet. Våra remissvar kan du läsa på sidan 16 och 17.

Som ni väl alla vet kommer DSM-IV att ersättas i år av DSM-V. Det står redan klart att diagnosen Aspergers syndrom försvinner som egen diagnos. Jag tycker POMS ligger helt rätt i tiden när vi ska ha Eva Tideman som föreläsare på vår konferens den 25 oktober (mer information om konferensen finns på sidan 15 i tidningen). Vi har bett henne ta upp diagnosen utvecklingsstörning och hur hon tycker att en utredning av den ska gå till. Jag hoppas verkligen att era arbetsgivare förstår nyttan av att ni går på denna konferens.

Det finns ett nätverk för alla yrkesföreningar inom Psykologförbundet där POMS deltar. Detta år har Pia Åkerlund varit vår representant där. Alla yrkesföreningar har presenterat sig eller ska senare presentera sig i en artikel i Psykologtidningen. Det sista halvåret har Pia och övriga yrkesföreningsrepresentanter diskuterat vilka kriterier som ska gälla för en yrkesförening, i skrivande stund har man inte kunnat enas om ett slutligt förslag.

Nu hoppas jag att vi alla får njuta av en fin, varm sommar och att detta POMS-blad får följa med var och en av er till hängmattan och avnjutas där i lagom stora doser.

Kristina Nilsson
ordförande

*"Skolverkets allmänna råd om mottagande i grundsärskolan och gymnasiesärskolan", diarienummer 2013:00009.

Föreningsnytt

Nu är det hög tid att betala in medlemsavgiften för 2013 om du ännu inte gjort det!

Sätt in 300 kr (150 kr för seniorer och studerande) på POMS plusgirokonto:
35 89 78 – 5. Glöm ej uppge ditt namn!

Genom medlemsavgiften får du tillgång till de interna sidorna på POMS hemsida, inklusive POMS-bladet, samt lägre konferensavgifter.

LÄSTIPS

Perspektiv på nya DSM V

Svenska Dagbladets artikel den 20 maj 2013, "Ny manual - nya psykiska problem" av Maria Carling, ger en enkel och tydlig bild av vilken betydelse DSM har för vår tids förståelse av psykisk sjukdom och funktionsnedsättningar. Snabb översikt, snabb överblick i kortfattat format. Utmärkt läsning om man vill uppdatera sig inför diskussionen på höstkonferensen. Googla på svd+diagnoser så kommer artikeln fram, eller sök på SvD:s webbplats.

Mindfulness och yoga för personer med autismspektrumtillstånd

Vilka kroppsbaserade och meditativa behandlingar är effektiva för att öka livskvaliteten för personer med autismspektrumtillstånd? Kan yoga och mindfulness hjälpa till att minska stress, ångest och utåtagerande? Psykolog Susanne Fejne och kurator Jeanette Månsson vid habiliteringen i Skåne har gjort en kortare forskningsöversikt och ger förslag på hur anpassad behandling kan läggas upp i Fou-rapporten "Mindfulness och yoga som stressreduktion för personer med autismspektrumtillstånd - en forskningsöversikt". Rapporten ligger på www.skane.se/habilitering/fou

Intervju med Gunnel Winlund

”Livet måste vara meningsfullt för alla”

Till och med psykologer i Japan vet vem Gunnel Winlund är. Hennes nyskapande arbete med personer med grav utvecklingsstörning har mött gensvar på många håll i världen. Här svarar hon på Poms-bladets frågor om sitt långa och innehållsrika yrkesliv. Gunnel har nyligen gått i pension, efter 33 år i habiliteringen.

Vilka var impulserna till Gunnel Winlunds unika arbete med personer med grav utvecklingsstörning? Vad gjorde att hon hittade sin yrkesbana? För många av oss i habiliteringen är Gunnel Winlunds bok ”Se mig, hör mig, förstå mig” en bibel när vi ska kartlägga en persons funktionsnivå och en varm tankekälla att hålla i handen när det stormar på konsultationsmöten och i personalgrupper. Gunnels beskrivningar, exempel och konkreta frågor hjälper oss att förstå personer som annars lätt blir misstolkade och som fram till 1970-

talet sällan sågs som individer som det var möjligt att samspela med. Vad var det som gjorde att hon gav sig in på ett nästintill utforskat område?

Som Gunnel beskriver det är det en mängd faktorer och lyckliga omständigheter som påverkar: Det är 80-tal, de stora institutionerna håller på att avvecklas och Gunnel har precis börjat sin tjänst i omsorgsverksamheten i Kronoberg efter att ha arbetat sju år på AMU (arbetsmarknadsutbildningen) med arbetsprövning och arbetsträning. En stor del av den nya tjänsten är på vårdhemmet Solvändan i Småland där 46 personer med grav utvecklingsstörning bor och fler väntas från

specialsjukhus Vipeholm i Lund. Som ny psykolog ska Gunnel hålla i utbildningen av personalen, hon, som hon själv uttrycker det, ”inte kan något” om grav utvecklingsstörning, rörelsehinder eller autism.

En avgörande upptäckt

Panik, uppfinningsrikedom och tillfälligheter gör att hon lyckas låna ut en stor del av sin undervisning till en pionjär inom forskningen om utvecklingsstörning, Mats Granlund. Det blir en tändande gnista. Gunnel får kontakter, bygger nätverk, åker regelbundet till Socialstyrelsen som då arbetar aktivt för att föra ut kunskap om utvecklingsstörning. På 80-talet kommer också de första kognitiva hjälpmedlen, bland annat i form av touchkontakter som man tänker ska hjälpa personer med måttlig utvecklingsstörning att sätta igång exempelvis bandspelare. Att kognitiva hjälpmedel skulle kunna hjälpa personer med grav utvecklingsstörning var inte ens möjligt att tänka, beskriver Gunnel.

Och då någon gång, i en kombination av tidpunkt, tankeflöde och praktisk vardag, gör Gunnel det som måste beskrivas som en helt avgörande upptäckt. Hon råkar i ett privat sammanhang

se en 11 månader gammal pojke sätta igång tv:n med hjälp av en fjärrkontroll och hon frågar sig: Varför skulle inte en person med grav utvecklingsstörning kunna klara något liknande? Och ha glädje av det?

Gunnel bestämmer sig för att prova och låter Anki på Solvändan och Birgitta, som är Ankis personal, testa en kom-ikapp-låda (en form av touchkontakt). Inom en halvtimme står det klart att Anki förstår hur kom-i-kapp-lådan kan hjälpa henne att få musik! Sedan provar de ett nytt steg: Anki ska med hjälp av en tuta kalla till sig personal för att få en stund av närhet och kel. Det tar lite längre tid att lära sig, men Gunnel beskriver att det går fortare än de någonsin trott.

Gunnels utvecklingsarbete sprider sig och hon får förfrågan från Handikappinstitutet (nu Hjälpmedelsinstitutet) om att arbeta med ett projekt om begåvningshjälpmedel för personer med grav utvecklingsstörning. Det i sin tur leder till att hon senare får i uppdrag att resa runt i landet för att sprida dessa kunskaper till personal på gruppboende och vårdhem. I två år reser Gunnel runt på 25 procent av sin tjänst, ett arbete som mynnar ut i rapporten "Tid att tänka om. Kompetensutveckling av personal som arbetar med personer med grav utvecklingsstörning" och senare till boken "Se mig, hör mig, förstå mig".

Du har ju arbetat nära personer med grav utvecklingsstörning sedan 80-talet och kunnat utforma och ta del av utvecklingsarbetet i många gruppboende. Vad skulle du säga är den viktigaste skillnaden i villkor för personer med grav utvecklingsstörning idag jämfört med när du började?

"Jag har haft förmånen att vara med om en fantastisk utveckling av omsorgerna om personer med utvecklingsstörning allmänt sett, men inte minst gäller det personer med grav utvecklingsstörning. Varje steg framåt har känts bra. Utvecklingen av de stora institutionerna och utvecklingsarbetet som gjordes på vårdhemmen var en förberedelse inför utflyttningen till olika gruppboende. Många av dem som bodde på Solvändan finns fortfarande kvar i livet och alla har det bättre nu än då. Också den dagliga verksamheten har utvecklats, även om det finns en hel del kvar att göra.

"Jag känner oro för att expertisen på habiliteringen blir för lite efterfrågad"

Däremot ser jag att kunskapsnivån hos personal i gruppboende och daglig verksamhet skiftar mycket inom kommunerna, men också mellan dem. Kommunaliseringen känns rätt, alla är ju kommuninnevånare, men den gör att vuxenhabiliteringen hamnar längre ifrån personerna med utvecklingsstörning. Jag känner oro för att expertisen på vuxenhabiliteringen blir för lite efterfrågad och kanske, hemska tanke, inte heller har den kunskap om funktionshindret som behövs i diskussioner om utvecklingen av kommunikationen eller vid val av olika hjälpmedel. Jag har sett att många onödiga misstag gjorts när inte en bedömning av personens kognitiva resurser legat som grund för insatserna.

Inte så sällan vet inte heller den nära omgivningen vilka insatser som kan efterfrågas, vad vuxenhabiliteringen har för resurser och hur vi kan hjälpa till. Vanliga anledningar till ansökan om insatser hos vuxenhabiliteringen är problembeteenden och frågor om kommunikationshjälpmedel, men det finns så mycket mer vi kan göra. Personer med grav utvecklingsstörning har blivit mindre synliga, inte minst på grund av de allt fler privata vårdgivarna, som inte ofta efterfrågar insatser hos vuxenhabiliteringen i form av handledning eller insatser till de enskilda individerna. I konkurrensen om resurser med andra grupper, till

exempel de med neuropsykiatrisk problematik, förlorar personer med utvecklingsstörning ofta mark.

”Är de små institutionerna på väg tillbaka?”

Karl Grunewald sa häromåret att han är orolig för framtiden. Jag delar den oron. Liksom han är jag rädd för att kunskapsnivån minskar hos personalen i kommunerna, men jag är också oroad över att gruppbostäderna blir allt större. De består inte längre av 4-5 personer utan ofta av 6 eller upp till 8-9 personer. Är de små institutionerna på väg tillbaka?

Även om var och en har sin lägenhet innebär fler personer i samma gruppbostad många fler relationer och möten. Tanken bakom de större enheterna är ju att spara på personal, vilket måste innebära mindre tid till att skapa relationer. Personer med grav utvecklingsstörning kan inte vara ensamma i en lägenhet längre tid med bara lite tillsyn då och då. De behöver personal nära dem som kan tolka och reagera på deras kroppsspråk och minspel och svara. Om arbetet bara innehåller omvårdnadsuppgifter är min erfarenhet att personalomsättningen ökar. Om det finns möjlighet till utvecklingsarbete som ställer krav på både kunskap och erfarenhet blir arbetet mycket roligare och personalen känner sig viktig och kompetent på ett annat sätt. Då blir personalomsättningen mindre.”

Vad tycker du är angeläget att vi som arbetar som psykologer i habiliteringen förmedlar till anhöriga till personer med grav utvecklingsstörning? Till personal?

”De är viktigt att se alla som unika personer med unika förutsättningar och svårigheter. Att det alltid går att göra något, att alla kan utvecklas på sin nivå och att det är möjligt att få ett gott liv även om hindren är många. Man måste se personen som han/hon är och utgå från det. Det är viktigt att livet är begripligt, hanterbart och meningsfullt och att det i hög grad är möjligt att ordna livet så. Vi hjälper inte någon genom att blunda för personens verklighet och förmåga. Vi måste se, höra och försöka förstå vad personen förstår. Först då kan vi hjälpa.”

Många av oss som har använt ditt material för konsultation med personalgrupper har frapperats av hur lätt det är att såväl personal som anhöriga antingen över- eller undervärderar personer med grav utvecklingsstörning, eller gör både-och. Varför blir det ofta så?

”Min erfarenhet är att det oftast handlar om övervärdering. Jag tror att det beror på att det är vanligt att personerna har svåra rörelsehinder och andra funktionshinder som gör det svårt för dem att använda och visa sin förmåga. Det finns en önskan hos de flesta i omgivningen, ja hos oss alla, att den person vi möter ska förstå vad vi säger, därför att vi är så beroende av det talade språket. Så bakom kulissen av svåra rörelsehinder vill vi gärna tro att det talade språket fungerar som vi hoppas och tror.

Få grepp om tillvaron

För anhöriga är det ofta svårt att ta in att deras fullvuxna son/dotter har en verklighetsuppfattning som kan jämföras med det lilla barnets. Det som är klart är att personer med grav utvecklingsstörning inte själva är bekymrade över sin utvecklingsstörning, men att de märker om livet inte är intressant och gott här och nu. Vid min senaste föreläsning fick jag en liten väska med texten: "Om man lever här och nu måste här vara vackert och nu vara skönt." Det är klokt tänkt. Men det räcker inte med vackert och skönt. Livet måste innehålla

utmaningar också. Jag försöker tänka i begreppen som finns i Kasam (Antonovskys begrepp känsla av sammanhang), det vill säga att livet ska vara begripligt, hanterbart och meningsfullt och att det gäller alla människor oavsett hur den kognitiva förmågan ser ut. När det gäller personer med grav utvecklingsstörning är utmaningen som vi står inför att försöka ordna livet så att det blir begripligt, hanterbart och meningsfullt. Det kräver mycket av den nära omgivningen, men ställer också krav på dem som planerar och administrerar insatserna, som politiker och tjänstemän.”

Du har på ett innovativt och fantasirikt sätt använt dig av exempelvis dammsugare för stimulans, lek och samspel med personer med utvecklingsstörning. Hur ser du på all ny teknik? Mobiler och appar?

”När jag började mitt utvecklingsarbete var de kognitiva hjälpmedlen högaktuella. Det var lågteknologiska hjälpmedel som touchkontakter av olika slag och enkla reläer som var möjliga att koppla till leksaker, men också till fläktar, matberedare och dammsugare eller andra elektriska apparater. Det gjorde det möjligt för personerna att styra och kontrollera många saker i vardagen som de inte hade kunnat kontrollera tidigare, dels på grund av sin utvecklingsstörning, dels på grund av brister i fin- och grovmotorik, något som är så vanligt bland dem som har en grav utvecklingsstörning.

Den nya mer komplicerade tekniken har gjort det svårare att anpassa vardagsföremål och många av de enklare föremålen har försvunnit ur sortimentet. Bandspelarna som var lätta att koppla till kontakter är i det närmaste borta ur sortimentet. Det känns tråkigt. Jag vet hur mycket det betyder för personer med grav utvecklingsstörning att få tillgång till hjälpmedel som gör att de kan hantera föremål, förstå att de är de som påverkar föremålet och få ut något meningsfullt av det. Den nya tekniken är på många sätt mer komplicerad, dyrare och många gånger känsligare för hur den behandlas, det vill säga går lättare sönder. Jag tänker att ipad och liknande kanske kan fungera för personer i den övre delen av den grava utvecklingsstörningen, men ser mycket små användningsområden även där.

Plocka fram leken

När det gäller samspelet är det viktigt att vara flexibel i sin tanke och plocka fram sin egen lekfullhet, den som vi alla har men ofta glömmer eller döljer. Många av de intressen som vi ägnar oss åt på fritiden har sin grund i barnets lek, till exempel bolleken som blir tennis, fotboll och så vidare. Dessa mer avancerade bollekar är dock kringgärdade av svåra regler och har förutsättningar som inte passar personer med grav utvecklingsstörning. Barnets grävande i sanden med hink och spade fortsätter i form av trädgårdsarbete, men reglerna för vad som får finnas i rabatterna eller var man får gräva gör det svårt för personer med grav utvecklingsstörning att delta. Alla mår bra av att göra roliga saker, utveckla sina intressen. Alla mår bra av att ha roligt och göra något man uppfattar som meningsfullt.”

Du var en av dem som inom Poms kämpade för att förändra institutionsvården på 1970- och 80-talet. Vad hade du för uppdrag i Poms? Vad minns du som viktigast och roligast att arbeta med?

”Jag har varit medlem i Poms sedan 1976, tror jag. Jag blev medlem redan när jag arbetade på AMU för att jag behövde få kunskaper om vad lindrig utvecklingsstörning innebar och kollegor att diskutera med.

1981 valdes jag in i styrelsen för Poms och blev där vice sekreterare och sedan sekreterare

fram till 1985. Det var en otroligt rolig och utvecklande tid. Så många trevliga personer att samarbeta med, Brita Lindroth (nu Lindahl), Inga Sommarström, Jan Lörelius, Boel Lindholm och många fler. Vi långresenärer träffades på Stockholms central för frukost och trevliga samtal efter nattens resa och innan sammanträdet började. Jag glömmer aldrig den tiden. Som aktiv i styrelsen blev det naturligt att skriva i Poms-bladet och det blev ganska många artiklar där. Fortfarande läser jag Poms-bladet med stort intresse och har faktiskt sparat de flesta numren sedan 1980. De ska jag läsa om nu när jag är pensionär.

Institutionsavvecklingen som Poms drev hårt var ju redan påbörjad när jag började arbeta. Specialsjukhusen skulle läggas ned. Utvecklingen av vårdhemmen var det som var mest aktuellt på hemmaplan och ett sådant arbete bedrevs på "mitt vårdhem" under hela tiden som det existerade, det vill säga fram till 1995. Min bedömning är att det var ett bra vårdhem, men att det blev bättre för personerna som levde där när de flyttade till gruppboenden.

Det jag kommer att sakna mest är Poms sommar- och arbetskonferenser, som jag upplever alltid haft god kvalitet. Jag har själv varit med om att tillsammans med mina psykologkollegor ordna två sommarkonferenser här i Växjö 1980 och 1990. Det var mycket roligt. Jag hoppas verkligen att både sommarkonferenser och arbetskonferenser fortsätter att sprida kunskaper och utveckla metoder. De är viktiga, inte minst för de nya psykologerna.

"Omsorgen om personer med utvecklingsstörning måste ständigt bevakas"

Poms-bladet har också alltid varit roligt att läsa. Men det måste finnas några som vill skriva och dela med sig av sin kunskap och sina erfarenheter och någon som tar upp debatten om hur omsorgen ordnas för personer med utvecklingsstörning, ett område som jag känner ständigt måste bevakas."

Dina böcker och filmer har berikat oss i Norden, men de har även fått spridning världen över. Du är bland annat översatt till japanska och har varit i Japan och föreläst. Berätta!

"Mitt intresse för personer som har en grav utvecklingsstörning och mina projekt har gjort att jag blivit tillfrågad om att ingå i olika internationella nätverk. Vi har också fått många studiebesök på habiliteringen, inte minst av japanska grupper som visat intresse för hur arbetet hos oss läggs upp. 2004 fick vi besök av en grupp som berättade om sina tankar om problembeteenden. Med där fanns Takahiko Iwasaki som hade studerat svenska i många år i Japan. När han läste boken "Se mig! Hör mig! Förstå mig!" undrade han om det fanns möjlighet att översätta den till japanska, vilket stiftelsen Ala sa ja till. Boken "Tänk om" översattes av en annan deltagare som också hade gjort studiebesök hos oss. Hösten 2009 var översättningarna klara och böckerna kom ut i Japan. Då inbjöds jag för att föreläsa, som en del i marknadsföringen. Jag var där i nästan sex veckor och höll föredrag på åtta olika platser i olika delar av landet. Jag tolkades direkt från svenska till japanska av två tolkar. Professorer, lärare, studenter, personal och föräldrar fanns i publiken. Jag träffade många personer med utvecklingsstörning och fick se olika typer av verksamheter, allt från gruppboenden som liknade våra tidigare inackorderingslägenheter till en institution som liknade de institutioner som fanns i Sverige på 1970-talet.

Resan och mötet med den japanska kulturen var fantastisk på många sätt. Det är roligt att tänka att studenter vid ett av Tokyos universitet efter att ha läst boken "Tänk om" försökte återskapa idén att hitta möjligheter att öka självständigheten hos personer med grav

utvecklingsstörning. Jag kunde se exempel på deras insatser på en daglig verksamhet i Fujisawa söder om Tokyo. Och jag har fått rapporter som beskriver arbetet. Besöket i Japan är egentligen värt en helt egen artikel!"

Vad har varit roligast i ditt arbete? Motigt, tyngst, tråkigast?

"När jag ser tillbaka känner jag att jag haft ett fantastiskt jobb som verkligen stimulerat mig att använda all sorts kunskap, skaffa ny kunskap och utveckla arbetet. Höjdpunkterna har varit många, inte minst att möta personer som har en grav utvecklingsstörning och se de framsteg de gör när de får möjligheter. Men också att vara med om att en rädd, avvaktande och försvarsinställd förälder vågar se sitt barn på ett nytt sätt och känna att det finns någon utanför familjen som kan vara ett stöd, någon som han/hon kan diskutera sin oro med. Eller när en av mina klienter vid sista samtalet i hennes hem hade dukat till kaffe, fast vi aldrig brukar dricka kaffe och köpt en present och skrivit ett fint brev om vår relation. Då blir man varm i hjärtat. Vilket fantastiskt arbete!

Arbetet med personalgrupperna har också varit mycket stimulerande. Att vara med om att personalgrupper förändrar sin syn och inställning till personer med problembeteenden, ser sitt och miljöns bidrag till problemen och ändrar sitt bemötande och anpassar miljön med ett lyckat resultat som följd är också fantastiskt.

Praktisk kunskap behövs

Men i början kände jag verkligen mig osäker och min roll var oklar. Jag kände mig utanför, kunde inte svara upp mot de behov av stöd som fanns hos personerna och personalen. Jag kände mig helt enkelt inkompetent. Det var en känsla som fanns där under många år i flera situationer. I Poms-bladet, december 1983, skrev jag några tankar om arbetet på ett vårdhem: "Kritik har ibland riktats mot psykologernas praktiska erfarenhet av till exempel gravt förståndshandikapp. Jag kan delvis hålla med om den kritiken. Den praktiska kunskapen är ett viktigt komplement till vår teoretiska kunskap. Det innebär naturligtvis inte att vi alltid ska jobba direkt med gravt förståndshandikappade personer (det vore inte rätt mot dem) men att vi åtminstone skaffar oss kunskap kring någon persons förmåga och liv." Det var det som drev mig att lära känna några personer lite mer och vara med direkt i utvecklingsarbetet. Så nu finns de där, Anki, Ulf, Per, Ellen, Jonny och många, många fler. Personer jag har haft förmånen att få följa genom åren på olika sätt.

Det har också funnits annat som varit tungt. Även om jag känt att psykologens kunskap varit viktig i arbetet för att medverka till ett gott liv för personer med funktionshinder så har inte alltid omgivning varit av samma åsikt. Men det får man stå ut med. En sak som alltid varit till stor hjälp är den fantastiska psykologgrupp som jag ingått i och mina andra arbetskamrater i teamet som gett stöd, diskuterat, suckat och skrattat tillsammans med mig åt alla motigheter, tokigheter och svårigheter som vi mött på vägen."

Vad ser du mest fram emot med att vara pensionär?

"Ännu har jag inte helt lagt jobbet åt sidan. Jag arbetar någon dag i veckan med speciella och avgränsade uppdrag, till exempel utredning, konsultation och handledning. Jag får också förfrågningar om föreläsningar, bland annat om livskvalitet och grav utvecklingsstörning från olika platser i landet. Det känns överkomligt och dessutom roligt. Så småningom avvecklar sig

väl arbetet av sig självt, men att så här "backa ut från" jobbet som fyllt så stor av livet känns bara bra!

Sedan får jag mer tid för barnbarnen, två som bor i Stockholm och en som bor närmare som jag kan hälsa på varje vecka. Och så finns det så mycket annat att göra, som att ta hand om hus och trädgård. Dessutom är jag mycket bra på att lata mig!"

FAKTA. GUNNEL WINLUND

Namn: Gunnel Winlund.

Familj: Två vuxna barn, tre barnbarn.

Bor: I Älmhult i södra Småland.

Fyllde: 67 i februari.

Aktuellt: Har lämnat sin tjänst på vuxenhabiliteringen efter 33 år.

På nattduksbordet: Kerstin Ekmans "Grand final i skojarbranschen" och ofta en sudoku

Böcker och filmer av Gunnel och medförfattare:

"Här är vi" (1986), LT:s förlag tillsammans med Jan Terneby och Owe Rören.

"Tänk om" (1996), begåvningshjälpmedel för personer med grav utvecklingsstörning.

Projektrapport i bokform, Handikappinstitutet och Stiftelsen Ala.

"Tänk om" (1996), VHS-film.

"Tid att tänka om. Kompetensutveckling av personal kring begåvningsstöd till vuxna personer med grav utvecklingsstörning" (2000), projektrapport Rehabcentrum landstinget Kronoberg.

"Se mig! Hör mig! Förstå mig!" (2004), tillsammans med Susanne Rosenström Bennhagen, FUB:s forskningsstiftelsen Ala och Hjälpmiddelsinstitutet.

"Se mig! Hör mig! Förstå mig!" (2004), film i DVD- och VHS-format.

"Det gode samspel" (2010), projektrapport från nordiskt nätverk, Nordiska välfärdcenter.

"Livskvalitet trots många hinder" (2011), ett kapitel i "Nya omsorgsboken", redaktörer Söderman. L & Antonsson. S; Liber.

Intervjun sammanställd av Pia Åkerlund

Studie: Kunskapen om ryggmärgsbråck bland barn och ungdomar

Jag heter Linda Strömfors och arbetar som psykolog på vuxenhabiliteringen i Linköping och i ett konsultationsteam kring personer med utvecklingsstörning och psykisk ohälsa (KUP). Utöver detta forskar jag på deltid kring personer med ryggmärgsbråck, och det är en del av denna forskning jag berättar om här. Projektet är en del av ett större projekt som syftar till ökad självständighet hos personer med ryggmärgsbråck (www.spinabifida.se).

Vad handlar min studie om?

Studien syftar till att undersöka kunskapen om ryggmärgsbråck bland barn och ungdomar med denna diagnos. Redan innan jag började forska mötte jag barn och ungdomar med ryggmärgsbråck i mitt arbete på barn- och ungdomshabiliteringen. Jag funderade ofta kring vilken kunskap som dessa barn och ungdomar har om diagnosen och sin funktionsnedsättning. Sådan kunskap är en viktig pusselbit i utvecklingen mot ökad självständighet för personer med ryggmärgsbråck. Det är viktigt att få veta vad de vet för att bättre kunna möta deras behov av information och utbildning. Det finns inga tidigare studier gjorda kring detta i Sverige. I studien deltog tretton barn och ungdomar i åldrarna 10 till 17 år.

Vilka resultat har jag funnit?

Ett glädjande fynd var att deltagarna i studien hade en ganska väl utvecklad kunskap om hur de ska göra när de kissar. De flesta personer med ryggmärgsbråck använder en kateter för att kissa, och det är viktigt att detta görs regelbundet och på rätt sätt. Annars finns det risk för bland annat njurskador. Många personer med ryggmärgsbråck har en shunt inopererad, som leder ut överflödigt vätska från ventriklarna i hjärnan. Om denna av någon anledning slutar fungera kan det i förlängningen leda till allvarliga eller till och med livshotande skador. Det visade sig att de allra flesta av deltagarna som har en shunt saknade kunskap om vilka tecknen är på att en shunt inte fungerar. I studien ingick även frågor kring vad deltagarna vet om hur ryggmärgsbråck uppkommer. En del barn och ungdomar hade en oklar uppfattning om bakgrunden till varför personer får ryggmärgsbråck. Vissa av dem verkade ha den felaktiga uppfattningen att personer kan få ryggmärgsbråck även i vuxen ålder.

Deltagarnas kunskaper om ryggmärgsbråck undersöktes med hjälp av två olika metoder. Dels fick de besvara ett frågeformulär och dels gjordes semi-strukturerade intervjuer där de fick berätta vad de vet om sin diagnos. Intervjuerna analyserades med hjälp av kvalitativ innehållsanalys, för att hitta kategorier och teman som beskriver deltagarnas kunskaper.

Var det förväntade eller oväntade resultat?

Att barnen och ungdomarna skulle sakna kunskap om vissa områden av funktionsnedsättningen var ett förväntat resultat. Det stämmer väl överens med vad internationella studier visat tidigare. Lite oväntat var det möjligen att barnen och ungdomarna hade så god kunskap om kateteranvändning och de hälsomässiga riskerna med att inte följa rutinerna. Min tolkning är att det är just sådana medicinska aspekter som betonas inom vården av barn och ungdomar med ryggmärgsbråck. Lite förvånande, eller snarare alarmerande, var att vissa deltagare var uttalat ointresserade av att lära sig om sin diagnos. I en del fall uttryckte de detta samtidigt som de även insåg att de saknade kunskap. En viktig reflektion är att vi som möter dessa barn och ungdomar vid utbildningsinsatser behöver ta hänsyn till deras motivation. Det är inte säkert att de från början är motiverade till att lära sig mer om sin diagnos.

Vilka andra viktiga eller intressanta resultat eller erfarenheter har jag gjort under studiens gång?

Jag fann att vissa av barnen och ungdomarna saknade kunskap som egentligen kan vara livsviktig för dem att ha. Eftersom en icke-fungerande shunt kan ge allvarliga skador så är det oroande att se den bristande kunskapen bland deltagarna om hur de kan märka om något är fel. Detta visar att det är viktigt med utbildning kring hälsomässiga konsekvenser av funktionsnedsättningen, inklusive shunten. Det är en förutsättning för att dessa barn och ungdomar ska kunna ta ett ökat ansvar för sin egen vård och välbefinnande allt eftersom de blir äldre.

Hur hoppas jag att mina resultat ska användas och av vem?

Jag hoppas att resultaten når personer som arbetar med barn och ungdomar med ryggmärgsbråck i Sverige. Det jag kommit fram till kan kanske väcka tankar kring vilka insatser denna förhållandevis lilla patientgrupp kan behöva. Kanske kan frågeformuläret som jag använde i studien utnyttjas av vårdpersonal för att samla information. En kartläggning av diagnosrelaterad kunskap skulle kunna ligga till grund för utvecklingen av lokala insatser för utbildning av barn och ungdomar med ryggmärgsbråck.

Vad skulle det behöva forskas vidare på?

En fråga som behöver studeras vidare är: "Hur ska vi motivera barn och ungdomar med ryggmärgsbråck till att lära sig mer om sin funktionsnedsättning?" Det behövs även forskning om vilka insatser som hjälper dessa barn och ungdomar att bli så självständiga som möjligt som vuxna. Numera möter jag även vuxna med ryggmärgsbråck i mitt arbete som psykolog. Jag upplever att många av dem har svårt att få till ett väl fungerande liv med god hälsa och livskvalitet. Detta kan till viss del bero på de speciella kognitiva nedsättningar som de flesta med ryggmärgsbråck har, men även andra förklaringar är möjliga. Tidigare var det ovanligt att personer med ryggmärgsbråck levde ända upp i vuxen ålder. Därför finns det nu ett stort behov av forskning om hur det blir när barn och ungdomar med ryggmärgsbråck blir vuxna.

Det finns förstås även andra intressanta och viktiga områden att forska kring när det gäller psykologiska aspekter hos barn och ungdomar med ryggmärgsbråck. I mitt forskningsprojekt ingår det till exempel även en studie som handlar om psykosocial hälsa i denna grupp. Där undersöker jag deras upplevelser av att leva med ryggmärgsbråck och deras tankar om framtiden. Förhoppningsvis kommer detta publiceras i en separat artikel framöver.

För den som är intresserad av att läsa mer om vad jag kommit fram till så finns hela studien publicerad som en artikel:

Condition-related knowledge among children and adolescents with spina bifida in a Swedish county

Lina Strömfors, Lars Falk, Susan Wilhelmsson, Gunnar E. Höst

Scandinavian Journal of Disability Research

s 1-14.

<http://dx.doi.org/10.1080/15017419.2012.735202>

Ni är även välkomna att kontakta mig

Lina Strömfors

lina.stromfors@lio.se

POMS – Habiliteringspsykologernas yrkesförening inbjuder till höstkonferens:

Eva Tideman – ”Kognitiv och affektiv utveckling vid medfödda funktionsnedsättningar samt utredning och bedömning av utvecklingsstörning hos barn, ungdomar och vuxna”

Stockholm 25/10-13

Eva Tideman är psykolog och docent vid Institutionen för psykologi på Lunds universitet. Hon ansvarar där för utbildningen i neuropsykologi och psykiatri avseende barn, ungdomar och unga vuxna. Eva har under flera år arbetat med att utveckla och översätta psykologiska test och skattningsskalor. Bland dessa finns exempelvis nyutgåvor av Wechsler-testen för bedömning av begåvning, samt test för adaptiva färdigheter som ABAS och Vineland. Eva har tidigare arbetat inom skola, habilitering och barnpsykiatri. Hon arbetar idag kliniskt främst med neuropsykologiska utredningar i samband med epilepsi-kirurgi samt psykiatriska bedömningar av barn, ungdomar och vuxna.

På förmiddagen pratar Eva om hur den kognitiva och affektiva utvecklingen påverkas vid medfödda funktionsnedsättningar som utvecklingsstörning och rörelsehinder. Eftermiddagen ägnas åt utredning och bedömning av utvecklingsstörning hos barn och vuxna, vilket har blivit uppmärksammat och ifrågasatt i samhället de senaste åren. Evas presentation baserar sig på de senaste forskningsrönen och den mest aktuella metodiken inom fältet. Eva kommer också att ta upp de förändringar i DSM-5 som gäller habiliteringens målgrupper.

Årets tema kommer att följas upp med en tvådagarskonferens i Malmö hösten 2014, preliminärt i september.

Program

08:30 – 09:30 Registrering samt kaffe eller te med smörgås

09:30 – 12:00 Kognitiv och affektiv utveckling vid medfödda funktionshinder

12:00 – 13:30 Lunch

13:30 – 15:00 Utredning och bedömning av utvecklingsstörning

15.00 – 15.20 Kaffe eller te med kaka

15.20 – 16.00 Forts. Utredning och bedömning av utvecklingsstörning

16:15 POMS – Handikappspsykologernas yrkesförenings årsmöte, endast för medlemmar i föreningen.

Konferensavgift:

Medlem i POMS 1100 kr. Icke medlem i POMS 1500 kr. Seniorer och studenter 550 kr.

Lunch ingår inte i konferensavgiften, men det finns gott om lunchserveringar i anslutning till Finlandshuset. Finlandshuset (www.finlandshuset.se) ligger på Snickarbacken 4, centralt i Stockholm i närheten av Stureplan. Det finns flera sätt att ta sig dit från Centralstation. Enklarest är att åka röda linjen mot Östermalmstorg, välj uppgång Birger Jarlsgatan. Gå till Birger Jarlsgatan 35, till vänster ligger Snickarbacken. Det tar cirka 10 minuter att promenera. Karta hittar du på <http://kartor.eniro.se>. I fältet adress, ort eller plats skriver du Snickarbacken 4 Stockholm.

**ANMÄL DIG SENAST 27/9 TILL KONFERENSEN PÅ POMS HEMSIDA,
www.poms.nu**

POMS remissvar till Psykologförbundet

Synpunkter på remissen Utbildning för elever i samhällsvård och fjärr- och distans-undervisning (SOU 2012:76) från POMS-Habiliteringspsykologernas yrkesförening

POMS ser mycket positivt på att elever i särskola så tydligt uppmärksammas i utredningen. De olika åtgärdsförslag som ges kommer sannolikt att leda till större möjligheter till anpassad och adekvat utbildning för de elever i särskola som placeras i samhällsvård.

Både ökad tydlighet i ansvarsfördelning, ökad samverkan mellan socialnämnd och utbildningsnämnd och riktlinjer för vilken information som bör följa eleven kommer att påverka utbildningskvaliteten i gynnsam riktning. Det är mycket positivt att elever inte utestängs från utbildningsväsendet under sin placering i samhällsvård och att eleverna har rätt att återuppta sin utbildning vid hemkomst, även på gymnasienivå.

Värdefullt och viktigt ur rättviseaspekt är också förslaget att en huvudman inom skolväsendet nu även ska kunna få statsbidrag för elever i grundsärskolan och gymnasiesärskolan som får särskild undervisning på sjukhus eller en institution knuten till ett sjukhus.

Malmö 130410

Anna Tidman för POMS styrelse

Synpunkter på remissen Delbetänkandet Patientlag (SOU 2013:2) från POMS- Habiliteringspsykologernas yrkesförening

POMS ser mycket positivt på att patientens ställning inom och inflytande över hälso- och sjukvården ska stärkas. Vi ser dock svårigheter för personer med intellektuella eller andra funktionshinder att utnyttja denna stärkta ställning.

Det är bra att man har målsättningen att den information om t ex hälsotillstånd och behandlings-alternativ som ska ges till patienten ska vara lättillgänglig, pedagogisk, överskådlig och anpassad efter patientens mognad. Frågan kvarstår dock hur detta ska göras så att även personer med t ex utvecklingsstörning eller autism kan känna sig delaktiga och kunna påverka sin vård. Vår rekommendation är att man vänder sig till lokala habiliteringspsykologer då information ska utformas för dessa patienter. POMS bistår också gärna med sin sakkunskap.

Kanske kommer ovanstående fråga att besvaras av de förslag som lämnas i utredningen om beslutsoförmögna personers ställning i hälso- sjukvård, tandvård, socialtjänst och forskning (SOU 2012:06).

Avslutningsvis vill POMS betona vikten av kontinuitet i vården för personer med t ex utvecklingsstörning och/eller autism. För denna grupp kan det ofta vara väl så viktigt att få träffa samma vårdpersonal vid de tillfällen man behöver vård, som att ha stor valfrihet i val av vårdgivare och dylikt. Tryggheten att känna igen den vårdpersonal man möter ger större möjligheter för patienten att vara delaktig.

Malmö 130418

Anna Tidman för POMS styrelse

Synpunkter på remissen ”Skolverkets allmänna råd med kommentarer om mottagande i grundsärskolan och gymnasiesärskolan” från POMS – Habiliteringspsykologernas yrkesförening

Råden är överlag väl genomtänkta och genomsyras av ett tydligt elevperspektiv. Bra är den nya strukturen med indelning i fyra områden utifrån hur gången för ett elevärende vanligtvis ser ut, inklusive eventuellt utträde ur sarskolan då eleven inte tillhör målgruppen.

Bra är också tydligheten kring skolans informationsansvar till vårdnadshavarna, bland annat vid misstanke om utvecklingsstörning samt kring fördelar och nackdelar med tillhörighet i sarskolan. Det är vidare positivt att man talar om vikten av att eleven själv är informerad och delaktig i processen. Det kan dock vara en grannlaga uppgift att ge information till dessa elever och deras anhöriga på ett sätt som verkligen möjliggör delaktighet. Det hade varit bra om man i kommentarerna ägnat mer utrymme åt detta. Hur kan man säkerställa att såväl elev som närstående har förstått att eleven har fått en diagnos, diagnosens innebörd samt konsekvenser för elevens framtida skolgång? Vilka aktörer ska medverka? Går det att ge konkreta exempel på hur man kan arbeta?

Viktigt och bra i Skolverkets råd är vidare att de tydliggör att en elevs tillhörighet kan vara en levande fråga under skolgången och att eventuell tveksamhet ska leda till förnyad bedömning. Likaså att man i kommentarerna tar upp barnets rätt till utbildning i relation till vårdnadshavarnas önskemål då vårdnadshavarnas önskemål om skolform är uppenbart oförenligt med barnets bästa.

Vad som däremot behöver preciseras tydligare i Skolverkets råd är definitionen av vad utvecklingsstörning är samt vilka kriterier som måste vara uppfyllda för att man ska få diagnosen utvecklingsstörning. Detta är centralt för att säkerställa att rätt elever hänvisas till sarskolan (rättssäkerhetsaspekten) och att utredningarna håller den kvalitet som krävs. Skolverket nämner i inledningen av sina råd vad man avser med utvecklingsstörning och hänvisar till tidigare skollag samt till Socialstyrelsen. Som vi ser det är denna beskrivning otydlig och ofullständig. Såväl i Sverige som internationellt används diagnoskriterierna i DSM IV (från och med 2014 sannolikt DSM IV), vilket innebär att en elev för att få diagnosen ska ligga under ett visst värde på begåvningsstest, ha påtagliga svårigheter inom flera områden i vardagen samt ha haft dessa svårigheter före 18 års ålder. Detta bör framgå tydligare i de allmänna råden.

Vad gäller bedömningen av en elevs målgruppstillhörighet är det bra att råden anger att en psykolog ska utföra den psykologiska utredningen. Bra är också att man i kommentarerna hänvisar till habiliteringen som en extern expertis som kan bistå vid bedömning. Det bör dock tydligare framgå att man i bedömningen ska utgå från ovan beskrivna diagnoskriterier, varpå det blir naturligt att kräva att psykologutredningarna ska innehålla en gediget genomförd begåvningsbedömning med standardiserade och evidensbaserade test samt väl utförda bedömningar och beskrivningar av adaptiv förmåga, vardagsfungerande (med intervju med lärare och anhöriga) och anamnes. Det behöver också läggas till i beskrivningen av den psykologiska utredningen att utredningen inte bara kan svara på frågan huruvida eleven har en utvecklingsstörning eller ej. Den psykologiska utredningen kan även peka på eventuella andra orsaker till elevens svårigheter att nå målen i skolan. Det kan handla om språkliga svårigheter eller neuropsykiatriska funktionshinder, varpå ytterligare utredning behövs.

Malmö 130425

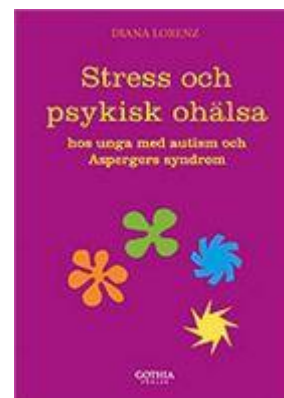
POMS styrelse genom Anna Tidman

Vi har läst:

Författare: Diana Lorenz
ISBN/Art.nr: 72058408
Upplaga: 1.1
Utgivningsår: 2012
Gothia Förlag

Diana Lorenz, "Stress och psykisk ohälsa hos unga med autism och Aspergers syndrom"

För en psykolog som sedan länge tummat sönder Problemskapande beteenden av Bo Heljskov Elvén så finns det ju en tydlig önskan att en dag hitta En Bok som känns lika bra att bära omkring på och läsa små kloka snuttar ur, men som bättre passar in på ungdomar med en högre begåvning och en tydligare förmåga att kommunicera. En bok som kan rekommenderas till föräldrar och skolpersonal och boendestödjare och kontaktpersoner. En bok där man får nya idéer och insikter för varje gång man läser den. Den här boken vill gärna vara Den Boken, men når kanske inte hela vägen fram. En bra bit på vägen kan dock vara gott nog, särskilt när den samtidigt är föredömligt kortfattad och lättläst.

Diana Lorenz arbetar idag som kurator vid Astrid Lindgrens Barnsjukhus och har också lång erfarenhet från psykiatrisk verksamhet. Boken vänder sig till personal inom skolan, elevhälsan och andra verksamheter som kommer i kontakt med ungdomar med neuropsykiatrisk problematik. Boken går snabbt att läsa igenom med sina 104 sidor och innehållsförteckningen ger en god inblick om vad varje del handlar om, så att man kan bläddra och läsa det man själv tycker är användbart. Boken innehåller också bilagor med en suicidstege och en kortare checklista för när en psykiatrisk bedömning är nödvändig.

Lorenz trycker tydligt på vikten av samarbete kring de här ungdomarna, samarbete inom den verksamhet man arbetar inom så man inte står där ensam, samarbete med nätverk, övriga hjälpinsatser och andra man kan behöva samarbeta med. Samarbetet med föräldrarna ser hon som det viktigaste, i de fall där föräldrarna fungerar och kan samarbeta. De här ungdomarna har en adaptiv förmåga som ofta ligger långt under deras kronologiska ålder och de har behov av föräldrarna i högre åldrar, och när föräldrarna avvecklar sig, när den unge separerar från sina föräldrar så måste andra professionella ta vid med de stödsatser som behövs.

Boken innehåller också en kort översikt om de svårigheter och styrkor som en person med autismspektrumtillstånd har. Efter att ha nämnt de förändringar som kommer i år i DSM-V så använder Lorenz AST genomgående, dvs AutismSpektrumTillstånd. Det är en bra och kortfattad genomgång som är allmängiltig även om Lorenz är noga med att tydliggöra att personer med AST inte är helt lika utan är olika och kan var och en ha svårigheter och styrkor som skiljer sig mycket från andra med AST. Många saker är viktiga för omgivningen att komma ihåg, t ex att en person med AST har svårigheter med automatisering och sällan kan använda sig av autopiloten, sällan får saker att "sitta i ryggmärgen" utan hela tiden måste aktivt gå igenom en aktivitet. Avsnittet kring AST och vad det är känns som en bra liten bit att sätta i händerna på föräldrar till någon nydiagnosticerad t ex och kommer att ge flera aha-upplevelser.

Det finns också en kort bit om ADHD och den samsjuklighet som finns med AST. Gillberg brukar beskriva AST och ADHD som vikarier för varandra. När strategier i vardagen gör AST-

problematiken mindre tydlig framtonar uppmärksamhetsproblematik. När medicinering mot ADHD är lyckosam kan personen få tydligare AST-drag. Detta synsätt verkar Lorenz dela och hon beskriver också att likadana symtom kan bero på endera av funktionsnedsättningarna.

Lorenz vill understryka att personer med AST inte nödvändigtvis är mer stresskänsliga än andra, men att i deras liv finns fler stressfaktorer. Och stressen uppstår i obalansen mellan krav och förmåga. Vardagliga situationer ställer ständiga krav på automatiserade processer som personer med AST har i lägre grad än de flesta andra, eller saknar helt. Inte ens efter många repetitioner av vardagliga uppgifter kan en grad av automatisering uppnås. För många blir vardagen så stressfylld pga detta och andra faktorer att de helt undviker sociala situationer. Personer med AST lever på sin reservkapacitet, kanske t o m är den helt dränerad.

Lorenz nämner flera stressfaktorer som är särskilt vanliga i tonåren, stressande för alla tonåringar, men då specifikt extra stressande för ungdomar med AST. Kraven på att vara självständig och på att öka sin självständighet är en sådan faktor. Att ta större ansvar för sina studier. Att säga till om man behöver hjälp. Att samspela med andra, särskilt jämnåriga. Och att arbeta i grupp. Därtill en växande insikt om att man är annorlunda och en självkänedom som kanske bygger på allt tjat, alla förmaningar och alla misslyckanden man gjort. Detta tillsammans lägger grunden för den stress som ungdomar med AST kan utsättas för, ibland t o m av välmenande vuxna.

Boken ger också en del goda tips kring att förebygga stress, och att hitta balans mellan ansträngning och återhämtning. Det är också viktigt att det finns utrymme i ungdomens liv att göra sådant som han eller hon är bra på och som inte kräver så mycket energi. Lorenz föreslår också en avstämningsmodell när en ungdom t ex börjat en ny skola, en ny aktivitet eller varför inte en ny behandling. Att det finns ett återkommande, regelbundet forum för den unge att stämna av vad som fungerar och inte, vad som kan åtgärdas och inte. Det är inte ett sätt att bedriva terapi utan ett sätt att ständigt stämna av och åtgärda det som kan åtgärdas. Och ett sätt för den unge att kunna få hjälp. Detta är något som många av oss som arbetar med de här ungdomarna skulle önska fanns i större utsträckning.

Sammantaget så är boken full med tips och idéer som är genomförbara på de flesta områden och väl värt att pröva. Sedan boken landade på mitt skrivbord har jag rekommenderat den till två familjer som hunnit läsa igenom den, i alla fall snuttvis och som tycker den är ganska okej, särskilt stor nytta har de haft att läsa avsnittet om hur ungdomar med AST upplever stress. Det dessa familjer saknar och som jag också saknar är väl den där handboken man önskar fanns kring ungdomar som under flera års tid dukat under för stressen, hemmasittarna, men kanske omfattande tvångsproblematik och där psykiatrin sedan länge givit upp. Detta är inte Den Boken. Den Boken får vi vänta på. Men fram till dess så kan de få timmar du lägger på att läsa Lorenz bok inte alls anses vara bortkastade även om du som habiliteringspsykolog inte lär dig helt nya saker.

Catarina Johansson, leg psykolog
Habiliteringscenter Nacka för barn, ungdomar och vuxna

POMS-KONFERENSEN 2014

Skarpt läge!

Poms saknar arrangörer för den stora höstkonferensen 2014

Som du säkert vet ordnar Poms sedan många år en tredagarskonferens vartannat år och en endagskonferens vartannat. Endagskonferensen äger rum i Stockholm och det är styrelsen som ansvarar för den. Tredagarskonferensen förläggs på olika platser i landet och det är då en lokal grupp kolleger som tar på sig att stå för arrangemanget. Styrelsen finns med i bakgrunden och sätter ramarna för budgeten. Temat för såväl endags- som tredagarskonferensen är bestämt i förväg och är ett resultat av medlemmarnas förslag från den föregående tredagarskonferensen. Så har det varit i många år.

Efter den senaste stora konferensen i Södertälje 2011 är det dock ingen som har velat ta på sig uppgiften att ordna en tredagarskonferens. Därför tänkte vi nu pröva en ny modell:

- Vi kortar konferensen till två dagar
- Styrelsen ger förslag på vilken ort vi ska ses på
- Vi ersätter arrangörgruppen med två grupper som har mindre ansvar och mer begränsade uppgifter:
  - En löst sammansatt idé- och inspirationsgrupp vars deltagare förser styrelsen med idéer om föreläsare och viktiga ämnen och frågeställningar. Deltagarna kan finnas på olika håll i landet
  - En eller fler (då blir de en grupp) med lokalkännedom som kan ge tips på praktiska lösningar, till exempel billiga och fina konferenslokaler, bra ställen att gå ut och äta på. Vill man bidra under själva konferensen (informera, guida, presentera osv) är det välkommet, men inget krav
- Styrelsen har fortlöpande dialog med båda grupperna via mejl och telefon
- Styrelsen tar större ansvar för helheten och är mer drivande än tidigare
- Styrelsen har (som tidigare) ansvar för temat och håller i budgeten
- Styrelsen tar fram det slutliga programmet, administrerar anmälningarna och har direktkontakt med konferensanläggningen

Tycker du att det här låter bra och vill bidra – svara på uppropet!

Upprop!

Vi i styrelsen föreslår att 2014 års konferens äger rum i Malmö, söderns pärla! Temat för konferensen blir kognition. Vi börjar på endagskonferensen i höst då Eva Tideman föreläser under rubriken "Kognitiv och affektiv utveckling vid medfödda funktionshinder" och då vi även diskuterar utredningar och DSM V. Men hur spinner vi vidare på bästa sätt? Har du idéer och tankar, hör av dig till någon av oss på en gång! E-postadresser hittar du på sidan 2. Och känner du till bra lokaler i Malmö, kontakta oss. Du förbinder dig inte till någonting. Vi vill bara få igång en dialog och sedan, förstås, hitta formerna för att nå målet, en Poms-konferens 2014!

Under denna rubrik publicerar vi en dikt som gärna, på något vis, knyter an till vårt psykologjobb. Har du tips på passande dikt eller skriver du egna dikter? Tipsa oss gärna på pomsbladet@poms.nu.

Med denna dikt av Nils Ferlin (1898-1961) önskar vi alla POMS-bladets läsare en trevlig sommar och en välförtjänt ledighet från alla de grubblerier vårt intressanta och fantastiska yrke allt som oftast medför!

GRUBBEL

*Det är så erbarmligt lite
en människa kan förstå.
Man skulle ej grubbla och tänka
men tänker och grubblar ändå.
Och dagarna fogas till veckor,
veckorna fogas till år.
Man skulle ej snärjas av grubbel
så hastigt som livet går.*

Medlem i Fokus!

Under rubriken "Medlem i Fokus" låter vi en POMS-medlem presentera sig. Tanken är att lyfta fram de enskilda medlemmarna i POMS, få en inblick i det vardagliga arbete som pågår runt om i landet, dela erfarenheter och tankar och sist, men inte minst, få ett ansikte på varandra. I detta nummer presenterar vi Carina Lindgren, som jobbar i sju norrlandskommuner och som förra året kom med i POMS styrelse.

Var jobbar du i dag? Var jobbade du tidigare?

Jag arbetar sedan cirka 2,5 år som psykolog inom barn-och ungdomshabiliteringen i Lycksele.

Innan dess arbetade jag som förskollärare, och hade gjort det i många år, men så efter en tid kände jag att det var dags att byta bana och läste till psykolog.

Berätta om dina arbetsuppgifter?

På min arbetsplats är vi 1,25 % psykolog och jag är den som arbetar heltid. Jag arbetar i sju kommuner i södra Lappland. Dessa är Malå, Norsjö, Sorsele, Storuman, Vilhelmina och Dorotea. Alla kommunerna är relativt stora så det kan vara 25 mil enkel väg till en brukare.

Eftersom området är så stort reser jag några gånger i månaden till andra kommuner för att ge stöd till brukare och deras nätverk, utredningar mm. När jag reser är det alltid några andra kollegor med andra yrken som också är med som i sin tur skall träffa olika brukare så resrutten måste planeras väl.

Alla barn som kommer till oss har en diagnos. Den kan givetvis ändras eller det kan koma till fler, då är det vi på habiliteringen som gör den. Som psykolog på habiliteringen i Lycksele gör jag olika typer av psykologutredningar. Har föräldrastöd första gången i hemmet till nya familjer tillsammans med kuratorn. Jag har tillsammans med någon annan yrkeskategori något som heter Individuell Planering

(det handlar om vad brukaren och familjen behöver för insatser från oss). Jag har också enskilda samtal med brukare och föräldrar. Jag ger också information om olika diagnoser till skolor och nätverk.

Vad gör ditt jobb intressant?

Det är kanske detta att ingen dag är den ena lik. En dag åker man till Sorsele och har nätverksträff, den andra dagen är det videokonferens med BUP i Umeå och den tredje är jag på hembesök i Lycksele. Plus att man får träffa barn och ungdomar i olika åldrar, med olika funktionsnedsättningar.

Vill du vara med under rubriken "Medlem i Fokus"?
Kontakta oss på pomsbladet@poms.nu!

Våra nätverk

Kommunala psykologer inom funktionshindersområdet.

Då flera av oss sitter ensamma ute i kommunerna utan tillgång till kollegor ger träffarna en möjlighet att diskutera de frågor som är specifika för oss psykologer som verkar i kommunerna. Träffarna är förlagda till Lund och Halmstad, då flertalet av medlemmarna kommer från södra Sverige.

Kontaktperson till nätverket är **Marie Lindgren**, Socialförvaltningen, Halmstad.

Tel:035/138608, E-post: marie.e.lindgren@halmstad.se

Anders Svensson är kontaktperson för nätverket kring ”**övergrepp och utvecklingsstörning**”.

Mitt engagemang inom ämnet "övergrepp och utvecklingsstörning" är inom tre områden:

1. Praktiskt behandlingsarbete.
2. Deltagande i en rådgivningsgrupp inom ämnet tillsammans med kommuners handikappomsorger, polis, advokat och andra. I verksamheten ingår både rådgivning och undervisning. Hittills har ca 1000 personer deltagit i undervisning.
3. Rådgivning och handledning till kolleger inom landet via telefon och e-post.

E-post: anders.s.svensson@skane.se

POMS Psykoterapinätverk. Kontaktperson **Stefan Lycknert**: stefan.lycknert@sll.se

Psykoterapinätverket härstammar från de IHPU-kurser som haft psykoterapeutiskt arbete med personer med utvecklingsstörning som studieområde. Vid nätverkets årliga seminariedag i maj presenterar några av föreningens medlemmar sina erfarenheter och funderingar kring terapiarbetet. Håll utkik efter annons i POMS-bladet. Läs mer om nätverket på POMS hemsida.

Föräldrar med kognitiva svårigheter och deras barn = SUF "Samverkan kring barn och föräldrar i familjer där någon förälder har utvecklingsstörning eller andra kognitiva svårigheter". Läs mer på www.lul.se/suf. Kontaktperson **Lydia Springer**: lydia.springer@lul.se

Kommer du i ditt arbete i kontakt med barn, ungdomar eller vuxna med funktionsnedsättning? Bli medlem i POMS - Habiliteringspsykologernas Yrkesförening!

Som medlem får du tillgång till medlemssidorna på hemsidan www.poms.nu där POMS-bladet finns, men även annan intressant läsning. Föreningen, som är en yrkesförening inom Sveriges Psykologförbund, har en lång historia som kännetecknas av ett starkt engagemang för det professionella arbetet och livsvillkoren för personer med funktionsnedsättning.

Läs mer om föreningen på hemsidan www.poms.nu, där du även kan anmäla dig som medlem!